

אהבה, תקווה וחלום | דניאל גרינברג

במאמר זה אנסה להתחקות אחר תהליך הפרידה. נתמקד תחילה בדברי חז"ל ונמשיך אחריהם עד לימינו אנו ולחיינו הפרטיים. מאמר זה מהווה מאמר המשך למאמרי הקודם שעסק בברית הזוגיות. כבר במשנה אנו פוגשים פרידה. בפרק ט במסכת גיטין מובאת המשנה הידועה בנוגע לגירושי אישה:

בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שנאמר (דברים כ"ד) "כי מצא בה ערות דבר". ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו שנאמר (שם) "כי מצא בה ערות דבר". רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה שנאמר (שם) "והיה אם לא תמצא חן בעיניו".¹

במשנה זאת ניתן לחלק בין שיטת ב"ש לשיטת ר' עקיבא, חילוק העולה מקריאה ראשונית של הסוגיה. ב"ש ור' עקיבא חולקים במשמעות ומשקל הגירושין בחיים שלנו. ר' עקיבא מציג בפנינו גישה פשוטה, שלא משכנעת את האדם להמשיך ולנסות להציל את הזוגיות שלו בכל מחיר. אפשר שיש לראות בגישה זו גם חיזוק לתפיסה האנטי-נוצרית בת זמנו של ר' עקיבא.² כנגד הניסיון לעצב את הנישואין

¹ גיטין פרק ט, משנה י.

² כפי שהראה נתנאל לדרברג במאמרו "האישה נקנית בשלוש דרכים" -שאלת עריכתן ועיצובן של המשניות בפרק הראשון של מסכת קידושין" נטועים טו, עמוד 37 הערת שוליים 41. כמו כן, ניתן לראות גישה זו בברית החדשה: "ואני אומר לכם כל המגרש את אשתו חוץ מאשר על דבר נות עושה אותה לנואפת, והלוקח את הגרושה לאישה נואף הוא [...] האם לא קראתם שהבורא

כאיחוד בלתי ניתן להתרה, המתרחש בתקופה זו, מציג ר' עקיבא את הנישואין כקשר פרטי, 'חילוני', אשר ניתן לנתקו בלא כל קושי. לעומת זאת, בתרבות הרומית חתונה אמנם לא הייתה בגדר דבר מחויבות שלא ניתן להתרה, אולם לא התאפשר לגרש אישה סתם, בלא עילה מוצדקת. ניתן לטעון, שר' עקיבא נותן לגיטימציה להיכנס לתהליך גירושין, גם אם תהליך זה מונע מסיבות שאינן "קריטיות", כגון מציאת חן במישהי אחרת, כדי ליצור התנגדות להשפעת הנצרות והתרבות הרומית.

את גישתו של ר' עקיבא בעניין המשקל של יופי חיצוני נמצא בירושלמי:

בגיטין כתיב [ויקרא טו לג] והדוה בנידתה והזב את זובו זקנים הראשונים היו אומרים תהא בנידתה לא תכחול ולא תפקוס עד שתבוא במים. אמר להן ר' עקיבא משם ראייה. אם את אומר כן אף היא עצמה מביאה לידי כעירות והוא נותן את עיניו בה לגרשה. ואתייד דזקנים כב"ש. ודר' עקיבא כב"ה.³

מופיעה כאן מחלוקת ר' עקיבא והזקנים הראשונים בנוגע לשאלה האם מותר לאשה להתאפר בזמן נידתה ובתקופת ליבונה. ר' עקיבא סותר את שיטת הזקנים הראשונים וסובר, שמותר לאשה להשקיע בחיצוניות שלה, ואף להתאפר, בתקופת נידתה. אם כך, בירושלמי ניתן לראות עד כמה ר' עקיבא מייחס חשיבות לחיצוניות ולא מזלזל בה, אלא מוצא בה מרכיב חשוב בקשר שבין איש לאשה.⁴ ממקור זה ניתן להתרשם עד כמה חשוב בעיניו ערך זה – הוא מקל בגדרי איסור נידה על מנת שלא יראה הבעל את אשתו במצב שאינו מחמיא לה.⁵ מהמשנה בגיטין, וממחלוקת ר' עקיבא והזקנים הראשונים בירושלמי, ניתן לראות את העקביות בשיטתו של ר' עקיבא. אם הוא מאפשר לבעל לגרש את אשתו "אם

עשה אותם זכר ונקבה מבראשית, וגם אמר על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד. אין הם עוד שניים אלא בשר אחד. לכן מה שחיבר א-לוהים אל יפריד האדם" (מת' יט, 9).

³ תלמוד ירושלמי גיטין פרק ט, הלכה י. המחלוקת מופיעה בצורה כמעט זהה בספרא פרק ט, פסקה ב.

⁴ הרב הראל גורדין ראה בפסיקה זו של ר' עקיבא גישה הניצבת כנגד תפיסת דם הנדה כדבר טמא במובן המאגי שלו: "ר' עקיבא מערער על ממד הטומאה והנידוי ומכפיף אותו לערכי הזוגיות ושלמות הבית". ראה הרב הראל גורדין, "הרחקות נידה - איסור וטומאה" בתוך שני המאורות – השיעור במשפחה במבט יהודי חדש, עמ' 277-302.

⁵ איסור נדה הוא אחד מהאיסורים שעליהם נאמר "יהרג ובל יעבור" והוא בכלל גילוי עריות (ראה תוספתא שבת פרק טז, הלכה יד. בבלי סנהדרין עד, ב. רמב"ם הלכות יסודי התורה, פרק ה'. ועוד).

מצא אחרת נאה הימנה", הרי שהוא לא יכול למנוע ממנה להתקשט בעת נידתה, שהרי בכך יגרום לה להיות כעורה בעיני בעלה, והוא יוכל לגרשה מאחר ו"מצא אחרת נאה הימנה". לעומת זאת, שיטת זקנים הראשונים, הנראית כקרובה לשיטת בית שמאי, גורסת כי אם לא מצא בה ערוות דבר-הוא אינו יכול לגרשה, ולכן אין חשש מכך שהיא לא תתקשט בעת נידתה. בדברי המאירי⁶ מוסבר, שמחלוקת ר' עקיבא והזקנים הראשונים איננה בגדר עצה טובה אלא איסור דאורייתא והשלכותיה מעשיות.

לעומת ר' עקיבא, בית שמאי רואים את הגירושין בחומרה, כצעד בעייתני⁷, ולכן נטו להחמיר בעילות הגירושין. ניתן לומר, שתפיסת ב"ש את חיי הנישואין דומה לתפיסה העולה בברית החדשה.⁸ אין חדש בכך, ששיטת ב"ש במקומות רבים נוטה להידמות לתפיסות נוצריות ולמנהגי כתות אשר צמחו באותה תקופה.⁹ כמו כן, לשיטת בית שמאי אין כלל היתר לגרש, והגירושין הינם רק תוצאה של ניאוף ("דבר ערוה"), שממילא אוסר מבחינה הלכתית את האשה לבעלה.¹⁰ מאידך, ר' עקיבא טוען שהדבר תלוי רק ברצון הבעל, ללא תלות בשום עילה.

⁶ מאירי, בית הבחירה, גיטין פט, ב – ז, א. וכן במשנה למלך על הרמב"ם הלכות גירושין פרק י, הלכה כב.

⁷ בדומה לשיטה המוצגת בבבלי גיטין, דף ז, ב: "כי שנא שלח" (מלאכי ב, טז) ר' יהודה אומר אם שנאתה שלח ר' יוחנן אומר שנאו המשלח ולא פליגי הא בזוג ראשון הא בזוג שני דאמר ר' אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעוה שנאמר (מלאכי ב-יג) "וזאת שנית תעשו כסות דמעוה את מזבח ה' בכי ואנקה מאין [עוד] פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם ואמרתם על מה על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעורריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך". האיר את עיני, חברי לספסל בית המדרש יהודה וייל, שיש הרואים בתהליך גירוש איש את אשתו עבירה על איסור דאורייתא, למרות שיש שהסתייגו מכך. להרחבה עיין במשנה למלך הלכות גירושין פרק י, הלכה כא.

⁸ ראה הערה 2.

⁹ ראה מאמרה של ר' נעם "בת שמאי וההלכה הכיתתית", מדעי היהדות 41 (תשס"ב), עמ' 45-67.
¹⁰ על ההתייחסות המשפטית בימינו לדין אשה שנאפה, ראה בהרחבה את דבריו של ד"ר אביעד הכהן במאמרו "על איסור ניאוף והשלכותיו המשפטיות", זמין באתר 'דעת'. אמנם, אין רמז לכך שהמניע של בית שמאי בצמצום העילות נובע מתפיסת הנישואין כבלתי ניתנים להתרה כפי שעולה בחוגים שונים בתקופת בית שני כדוגמת הנצרות (מרקוס י, ב-יב וכן מתי יט, ג-יב), קומראן (ברית דמשק [גניזה] עמוד ד', שורות 20-21: "הם נתפשים [...] בזנות לקחת שתי נשים בחייהם ויסוד הבריאה "זכר ונקבה ברא אותם"), והספרות השומרנית (ראה מ' קסטנר, מגילות קומראן מבואות ומחקרים, עמוד 638). ואפשר, כפי שאציע בהמשך, שפסיקתם המחמירה נובעת מן הרצון לשמור על הזיווג או אף להגן על האשה. מי שהלך בדרך זו הוא החוקר י' רוזן צבי במאמרו "אפילו מצא אחרת נווה ממנה – מבט נוסף על עילת הגירושין בספרות התנאית", JSIJ 3, עמ' 11-1.

כעת, אנסה להציג שלוש גישות שונות במחלוקת בין ר' עקיבא לבית שמאי במשנה בגיטין. אין ספק שלכל גישה יש עקרון המנחה אותה ובכך מפריד אותה מהגישות האחרות.

הבנת המחלוקת בין ב"ש לר' עקיבא¹¹

גישה ראשונה בהבנת המחלוקת בין בית שמאי לר' עקיבא נמצאת בהבנת הפסוק:

כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו.¹²

ר' עקיבא מבין את המילה "כי" בפסוק, במובן של צמצום,¹³ כלומר כמצב שלא מצריך כמה סיבות על מנת לגרש, אלא מספיקה אחת מהאופציות המופיעות בפסוק – האישה אינה מוצאת חן בעיניו, או שמצא בה ערות דבר – על מנת שהאיש יוכל לגרש אותה.

מנגד, ב"ש רואים את המילה "כי" בפסוק, במשמעות של תוספת והרחבה. כלומר, רק במקרים קיצונים ביותר של אי מציאת חן בעיניו, ובנוסף גם מציאת ערות דבר, אפשו יהיה לגרש את האשה.

¹¹ בחרתי שלא לדון בשיטת בית הלל משום שהעדפתי להתייחס לשיטות הקוטביות במחלוקת המשולשת המופיעה במשנה. ניתן רק להציע בקצרה הסבר לשיטת בית הלל: דעתם היא, שאם הבעיה נמצאת באשה אזי מותר לגרשה, אך במידה ועילת הגירושין נמצאת אצל הבעל, כגון מצב בו מצא אשה אחרת נאה ממנה, אסור יהיה לגרשה משום שאין הפגם באשה. ועדיין, ב"ש יצריכו עילה חמורה יותר, הנמצאת באשה, על מנת שהבעל יוכל לגרשה, ובכך הם מרחיקי לכת יותר מבית הלל.

¹² דברים כד, א.

¹³ בבלי גיטין צ, ב: "במאי קא מיפלגי? בדר"ל דאמר ריש לקיש כי משמש בד' לשונות אי דלמא אלא דהא ב"ש סברי [והיה אם לא תמצא חן בעיניו] כי מצא בה ערות דבר דהא מצא בה ערות דבר ור"ע סבר כי מצא בה ערות דבר אי נמי מצא בה ערות דבר".

גישה שניה בהבנת המחלוקת ביניהם,¹⁴ אותה אפשר להבין מתוך היכרות עם שיטת ב"ש ממקומות אחרים¹⁵ ועל פי מיקומה של מחלוקת זו ביחס למסכת,¹⁶ היא שב"ש ור' עקיבא לא חלוקים בשאלה האם יכול האיש לגרש את האישה מבחינה טכנית, המחלוקת ביניהם היא מתי ראוי לעשות זאת. ר' עקיבא לשיטתו טוען, שאם מצאה חן בעיני הגבר אשה אחרת, זוהי סיבה מוצדקת ומספיק ראויה כדי לגרש אשה. אך ב"ש לשיטתם סוברים, שראוי לגרש אישה בגין סיבה יותר חמורה. פרשנות זו של המחלוקת מצביעה על הבדל השקפתי בלבד, שאינו בעל משמעות הלכתית. אין לדברים השלכה ברמת האיסור אלא ברמה המוסרית, כעצה טובה.

לענ"ד, תתכן גישה נוספת, משמעותית ועמוקה יותר בהסבר שורש המחלוקת בין השיטות. אמנם, הבנה זו איננה נובעת מפשט דברי ר' עקיבא, אך אם נתבונן בהם נראה שר"ע מציג שיטה רדיקלית. לפי ר' עקיבא, אם "מצא אחרת נאה הימנה" יכול לישא אותה. משמעות גישתו של ר"ע היא נטרול מוסד הנישואים, ואולי היא אף מאפשרת חוסר מחויבות. חברה שתיבנה על פי גישה זו תחסר יציבות ולא תוכל להתקיים. לכן, יש להעמיק בדבריו ולהציע פרשנות מורכבת יותר. אם נדייק, ר"ע לא אומר שכל מי שראה אישה יפה יותר מאשתו יכול לגרשה ולשאת את האחרת, אלא שאם מצא אשה יפה יותר מאשתו, יכול לגרשה. כלומר, מדובר במצב בו האדם כבר יצר קשר מסוים עם אשה אחרת, עשה תהליך כלשהו של בירור, וראה לנכון להתגרש מאשתו הנוכחית ולהמשיך את חייו עם האשה

¹⁴ רעיון זה הועלה כהצעה להבנת הדברים ונדחה ע"י נתנאל לדברג, שם.

¹⁵ כפי שרואים במחלוקת ב"ש וב"ה בכתובות פרק ה' משנה ו', בה גירושין אפשריים מסיבות שאינן 'דבר ערווה': "המדיר את אשתו מתשמיש המטה, ב"ש אומרים שתי שבתות, ובית הלל אומרים שבת אחת". אמנם נחלקים ב"ש וב"ה לגבי שיעור הזמן שבשלו חייב אדם לגרש את אשתו ולתת לה כתובה, אבל לפי שניהם יש לגרשה גם אם לא מצא בה ערוות דבר. ולכן מסתבר לומר שהדיון ביניהם הוא מוסרי-ערכי. בנוסף, ניתן להראות שגם ב"ש אינם רואים את דבריהם כהדרכה מעשית משום שאם כן, מהו דין מחזיר גרשותו? הרי גרשה בגלל ערוות דבר, מדוע מצווה להחזירה? ועוד יותר, מדוע עליו לתת לה כתובה במידה ומגרשה (כפי שמצוי בכתובות), הרי נמצא בה ערוות דבר ואי אפשר להבין מדוע נצרך הוא להביא לה דמי פיצוי על הגירושין, כלומר כתובה.

¹⁶ משנה זו מופיעה בסוף מסכת גיטין ודבר זה מעיד על אופייה המוסרי-אגדי. ראה אצל רוזן צבי, שם.

האחרת. כמובן שדבר זה הוא מצב פסול וגובל באיסור,¹⁷ אך אם זה המצב הנתון, ר' עקיבא מתיר לו לגרש את אשתו הנוכחית.

ר' עקיבא לא רואה את הגירושין כדבר פשוט, כפי שעלה מקריאה שטחית בסוגיה בגיטין. ניתן לראות שנקודת המוצא אצל¹⁸ היא הסתכלות על הזוגיות בצורה ריאלית, לכן אין הוא רואה את המצב הקיים בלבד, אלא גם את עתיד הזוג. הוא יודע כמה אומללה תהיה אשה, אשר תהיה מודעת כל חייה לכך, שהיא לא מוצאת חן בעיני בעלה, במידה ויפסוק שאסור לגבר לגרשה. לכן, ר' עקיבא מתיר את הדבר, ומאפשר לאדם לגרש את אשתו על מנת שגם לו וגם לה תהיה זוגיות טובה יותר בעתיד. ר' עקיבא שוקל את טובת הזוג, ולא את טובת הגבר או האשה כפרטים. הוא תופס את הזוגיות כמצב אנושי המתפרס לאורך זמן, ולא כדבר רגעי, ומכאן גישתו המתחשבת.

כיוון דומה לדברים אלו ניתן לראות בדבריו של מנחם כהנא.¹⁹ כהנא מבקש ללכת בעקבות שיטתו של לואי פינקלשטיין²⁰ ולטעון, שהלכה זו של ר' עקיבא "משקפת תפיסה המייחסת חשיבות רבה לאהבה הצריכה לשרור בין איש לאשתו". חיזוק לדברים ניתן למצוא בדברי הספרי זוטא דברים:²¹

אכלה בתוך השוק גרגרה בתוך השוק הניקה בנה בתוך השוק יצתה אזרועה גלויה וראשה פרוע בתוך השוק ככולם היה רבי עקיבא אומר יגרש אמר לו ר' יוחנן בן נורי:²² אף אין את מניח אשה לאבינו אברהם

¹⁷ שכן אסור לאדם להיות עם אישה אחת ולתת דעתו על אחרת, ואפילו שתיהן נשיו, וקל-וחומר אם אחת מהן אינה אשתו. דבר זה נלמד מכמה פסוקים כמו "ולא-תתורו אחרי לבבכם, ואחרי עיניכם, אשר-אתם זנים, אחריהם" וכמו כן, "כי תצא מחנה על איביך ונשמרת מכל דבר רע". בתלמוד הירושלמי ובבבלי מאריכים בחומרת הדברים.

¹⁸ ניתן להעיר שר' עקיבא אמנם מקל בעילות הגירושין אבל מחמיר בענייני ממזרות, כמובא בבלי קידושין דף סח' ע"א: "בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר".

¹⁹ מ' כהנא, ספרי זוטא דברים: מובאות ממדרש תנאי חדש, עמוד 354 הערה 37.

²⁰ אליעזר אריה (לואי) פינקלשטיין היה חוקר תלמוד והלכה יהודי-אמריקאי, נשיא בית המדרש לרבנים באמריקה (JTS) בשנים 1940-1972 ומנהיגה של היהדות הקונסרבטיבית בארצות הברית.

²¹ ראה מקבילה בבלי גיטין פ"ט, א.

²² משנתו של ר' יוחנן בן נורי מחכמי הגליל, קרובה היא ברוחה והלכותיה למשנתם של בית שמאי.

שאינן את מגרשה שנאמר כי מצא בה ערוות דבר מה ערות דבר ברי אף
דבר יהא דבר ברי.²³

מתוך הדברים עולה, כי ר' עקיבא מרחיב את האפשרות לגרש אשה במצבים שונים שאינם בגדר "דבר ערווה". החמרת ר' עקיבא הרואה בכל פגם הלכתי וחברתי בזוגיות עילה לגירושין, סימטרית עם תפיסתו שאם מצא אחרת נאה הימנה יכול לגרשה. מנקודת מבטו, מערכת הנישואים מצריכה נאמנות והדדיות. לא ניתן לשמרה מסיבות חיצוניות, הלכתיות וחברתיות, אלא התקיימותה מותנית בשותפות מלאה בין בני הזוג. לכן, כל מעידה איסורית או חברתית מאפשרת לפרק את הנישואים. זהו ההבדל שבין בית שמאי לר' עקיבא. ב"ש ממשיכים את הקו השמרני, שלא רואה את העתיד, אלא מנסה לשמור על המצב הקיים. לעומתם ר' עקיבא מנסה ליצור מציאות מתוקנת בה טובת הזוג העתידית היא המרכיב המשמעותי והיא זו אשר עומדת לנגד עיניו בשעת פסיקת דין זה.

סיפורי פרידה המופיעים בתלמוד

ראינו את המשנה בגיטין בה חלוקים ב"ש, ב"ה ור' עקיבא בעניין עילות לגירושין. בנוסף, בחנו חלק מהגישות השונות בהבנת המחלוקת במשנה. כעת, נעסוק בסיפורי פרידה המצויים בתלמוד, ונבאר את הקשר בין סיפורים אלה למשנה בגיטין ולמחלוקת ב"ש ור' עקיבא.

במסכת ברכות מסופר על שני טקסי פרידה שונים. לא ברור האם מתואר תהליך פרידה קבוע מביתם של החכמים, שהתרחש לעיתים תכופות, או שהיו אלה דבריהם האחרונים לרבניהם. על כל פנים, אפשר ללמוד מסיפורים אלו יסודות חשובים בנוגע לפרידה.

טקס הפרידה הראשון מופיע שם בדף יז:

כי הוו מפטרי רבנן מבי ר' אמי (=כאשר היו החכמים נפטרים מבית ר' אמי), ואמרי לה מבי ר' חנינא, אמרי ליה הכי (=ויש אומרים מבית ר' חנינא, אמרו לו כך): עולמך תראה בחייך, ואחריתך לחיי העולם הבא, ותקותך לדור דורים. לבך יהגה תבונה, פיך ידבר חכמות ולשונך ירחיש רננות, עפעפיך יישירו נגדך, עיניך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כזוהר הרקיע, שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים, ופעמיך ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין.

²³ ספרי זוטא דברים, מהדורת מ"י כהנא, עמוד 346.

הסיפור השני מופיע מספר שורות לאחר מכן:

כי הווי מפטרי רבנן מבי רב חסדא (=כאשר היו החכמים נפטרים מבית רב חסדא), ואמרי לה מבי ר' שמואל בר נחמני, אמרו ליה הכי (=ויש אומרים מבית ר' שמואל בר נחמני, אמרו לו כך): 'אלופינו, מסבלים, אין-פרץ, ואין יוצאת; ואין צוחה, ברחבתינו'.²⁴

'אלופינו מסובלים' – נחלקו רב ושמואל, ואמרי לה (=ויש אומרים שנחלקו) רבי יוחנן ור' אלעזר: חד אמר: אלופינו בתורה, ומסובלים במצות וחד אמר: אלופינו בתורה ובמצות, ומסובלים ביסורים;

'אין פרץ' – שלא תהא סיעתנו כסיעתו של דוד שיצא ממנו אחיתופל';

'ואין יוצאת' – שלא תהא סיעתנו כסיעתו של שאול שיצא ממנו דואג האדומי';

'ואין צוחה' – שלא תהא סיעתנו כסיעתו של אלישע שיצא ממנו גחזי';

'ברחובותינו' – שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברכים, כגון יש"ו הנוצרי.

הסיפור הראשון מתאר את תהליך הפרידה מהרב. כל תוכנו של הסיפור הוא התרכזות ברב. התלמידים מאחלים למורם הנערץ את כל הטוב שבעולם. הכאב העיקרי של התלמידים הוא הפרידה מדמות כה גדולה כרבם. מנגד, בסיפור השני כל חלקי הברכה מיוחסים לתלמידים עצמם. התלמידים מביעים את הכאב שיש להם בפרידה מרבם. הם מתייחסים לעצמם כחבורה העומדת בפני עצמה (חבורה שהתגבשה סביב הרב) ומעלים חשש לגורלם כחבורה. מוקד הברכה הוא בעתיד החבורה.

מחלוקת ב"ש ור' עקיבא והקשרה לסיפורי הפרידות

אנסה לעמוד על הדמיון בין מחלוקת ב"ש ור' עקיבא לשני סיפורי הפרידה שראינו. בין סיפורי הפרידה יש עקרון המבדיל ביניהם, ואותו עקרון נמצא במחלוקתם של בית שמאי ור' עקיבא.

כפי שאמרנו, הסיפור הראשון שם את המוקד במצב הנוכחי, בכך שהפרידה מהרב היא חוויה קשה והסבל בה רב. זוהי שיטת ב"ש, שכמו שראינו, שמים את הדגש על המצב הנוכחי. ב"ש לא רוצים לנטרל את הבעיה של בני הזוג ע"י גירושין, הם

²⁴ תהילים קמד, יד.

מנסים לשמר את המצב הקיים. הם אינם מתייחסים לעתיד הזוג מבחינה רגשית, אלא פשוט מעדיפים להמשיך את המצב הנוכחי ע"י מניעה מהגבר לגרש את אשתו בגין עילה לא מוצדקת.

לעומת זאת, בסיפור השני העיקר הוא התלמידים עצמם. כלומר, מה יהיה על תורתם והמשך לימודם בעתיד. התלמידים מסתכלים על היום שלמחרת, על המצב המשונה והחריג ללא רבם, שם באים לידי ביטוי חששותיהם. זוהי שיטת ר"ע הרואה את המצב העתידי כשיקול העיקרי. הוא מאפשר לגבר לגרש את אשתו במצבים מחמירים פחות, מתוך הסתכלות על העתיד, ושם את הדגש בדברים שיקרו אח"כ במידה וידחקו בזוג לא להיפרד.

א-לוהים נתן לך במתנה דבר גדול דבר נפלא

אם נתייחס לדברי ר' עקיבא לעיל ונראה אותם כמאירים על חווית הפרידה, ניתן להבין כי ר' עקיבא לא אמר את דבריו בנוגע לעניין כתיבת גט בלבד. דבריו הופנו לאותם זוגות החווים פרידה, עשרות, מאות, ואפילו אלפי שנים אחר כך.

ר' עקיבא פסק כאמור, כי אדם שמצא אישה אחרת המוצאת חן בעיניו יותר מאשתו הנוכחית יכול לגרשה. בעיני, גישה זו מציגה נקודה של אופטימיות ועידוד. ר' עקיבא נותן תחושה של המשכיות ושל דרבון בני הזוג, במידה והם נפרדו, להמשיך ולנסות למצוא בן זוג חדש, כי בכל פרידה הוא מאמין, שאפשר למצוא את הטוב. לכן, הוא לא חושש להתיר לאיש לגרש את אשתו בגין עילה מינימלית. כמובן, יש להעיר, שאמנם הפרידה עלולה להכאיב לצד השני, גם אם לנפרד מחכה עתיד ורוד יותר. לכן, אין לקחת את הדברים כהמלצה להיפרד בכל פעם שמשוהו טוב יותר מופיע באופק, אלא כדברי השקפה על חצי הכוס המלאה כשכבר מבינים שהקשר לא יכול להמשך.

באמרתו המפורסמת "אין כל העולם כלו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קדש, ושיר השירים – קודש קדשים"²⁵ מדגיש ר' עקיבא את חשיבות האהבה אשר באה לידי ביטוי לאורך שיר השירים. אמנם, שיר השירים הוא שיר בין הקב"ה לישראל, אך לענ"ד ניתן להשליך זאת גם על קשר האהבה בתוך עם ישראל.

²⁵ ידיים פרק ג', משנה ה'.

אחרוג מעט מהנושא ואומר, שדברים אלו מבטאים בעיניי את הייחודיות שיש בתורת ישראל. כוונתי לייחודם של התנאים והאמוראים לאורך התלמוד. אותם חכמים כיוונו את דבריהם למקרים וסיטואציות שייקרו לאורך כל הדורות. זוהי תורתנו, תורת חיים המתאימה לכל דור באשר הוא, ללא אפשרות של ניתוק בין דברי רבותינו למציאות היומיומית. לכן, בעודנו לומדים כל סוגיה באשר היא, עלינו לראות את הדברים כרלוונטיים ואקטואליים גם לזמננו ולא כאמרות מיושנות וחסרות חשיבות או רלוונטיות.

בשיטת ר' עקיבא אשר הוצגה לאורך המאמר, דרך הסוגיות השונות בהן דנתי, ובעקבות ההשפעה הגדולה שיש לר' עקיבא עלינו,²⁶ יתכן כי נוכל למצוא את העידוד בכל משבר ובמיוחד בכל חווית פרידה קשה שאנו עוברים. ר' עקיבא מלמד אותנו לתת את הזמן הדרוש בכדי לעבור את התהליך. יש לשמור על אופטימיות, ולתת מקום גם למציאות המחכה מעבר לרגע הנוכחי בו האדם נמצא. על אותו אדם לדמיין את המציאות הרצויה, ולחוש אותה בתוכו. להאמין שהעתיד צופן חוויות חדשות, משמחות ומרגשות לא פחות משהיו. חשיבה חיובית, אמונה עצמית, אופטימיות, ושמחת חיים יובילו ליציאה מן המשבר לעבר חיים חדשים.

²⁶ הלא הוא אותו ר' עקיבא אשר רואה את המים באיטיות יוצרות חור באבן ובעקבות כך בוחר להתחיל ללמוד תורה (בגיל ארבעים).